

rat
0.997.
300253
1200
24

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: DR. ILLYEFALVI L. LAJOS

NAGY-BUDAPEST NÉPESSÉGÉNEK FOGLALKOZÁSI MEGOSZLÁSA 1930-BAN ÉS AZ INGASZERŰ VÁNDORMOZGALOM

ÍRTA

DR. MOZOLOVSZKY SÁNDOR

72. KÖTET

4. SZÁM

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALA

Ára 5 pengő

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: DR. ILLYEFALVI L. LAJOS

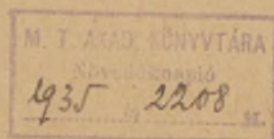
NAGY-BUDAPEST NÉPESSÉGÉNEK FOGLALKOZÁSI MEGOSZLÁSA 1930-BAN ÉS AZ INGASZERŰ VÁNDORMOZGALOM

ÍRTA

DR. MOZOLOVSZKY SÁNDOR

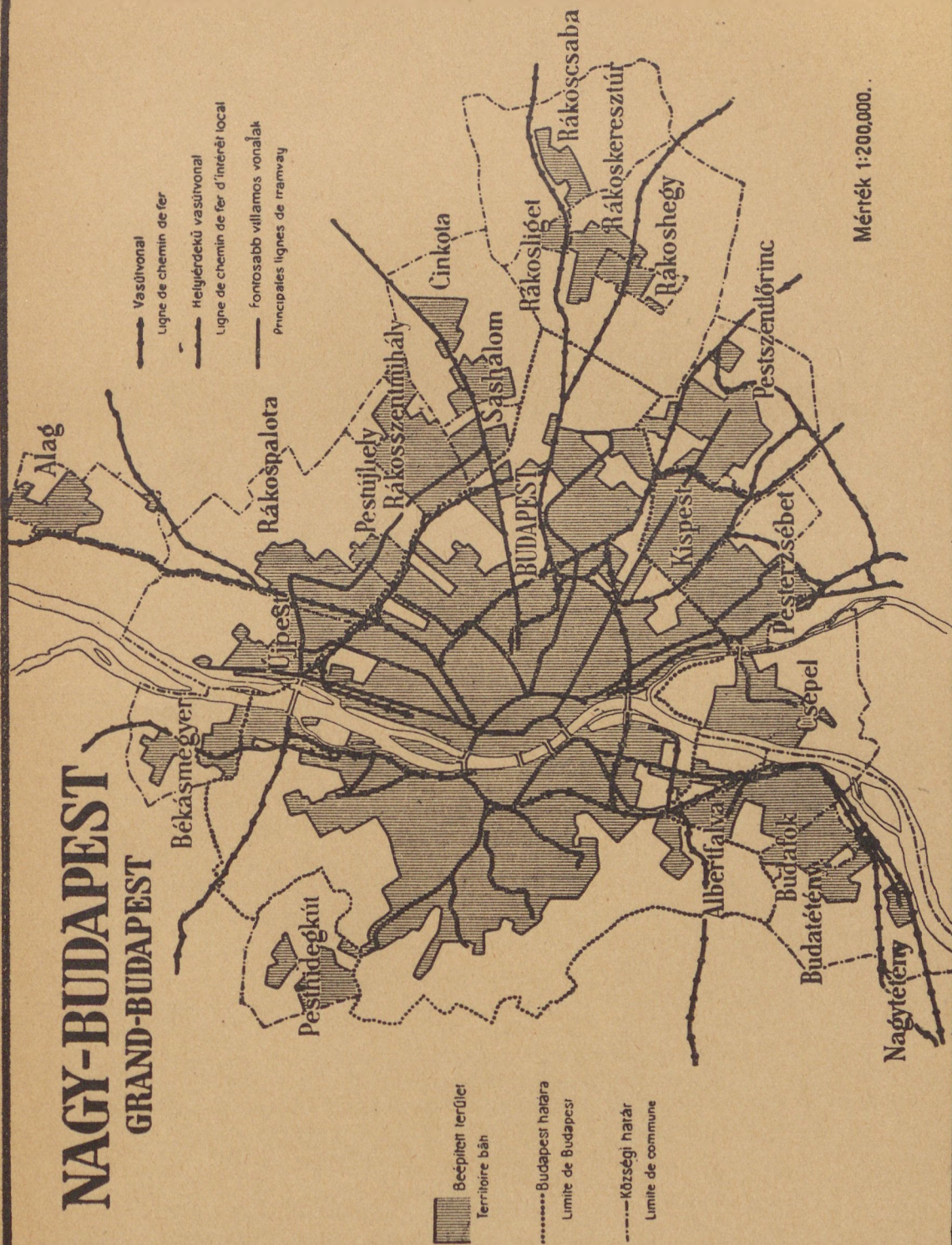
BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS HÁZINTOMDÁJA

300353

NAGY-BUDAPEST

GRAND-BUDAPEST

Nagy-Budapest népességének foglalkozási megoszlása 1930-ban és az ingaszerű vándormozgalom.

A modern nagyvárosok fejlődésének természetszerű velejárója, hogy a határaikkal közvetlenül szomszédos, sőt még a távolabbi övezetbe eső községek népessége is rohamosan megnövekedik. Ezek a határmenti községek aránylag igen rövid idő alatt olyan népelemmel telítődnek meg, melyet tulajdonképpen a nagyváros vonzott magához, de amely bizonyos — különösen anyagi természetű — okok következtében nem a nagyváros határai között, hanem közvetlenül a határok mentén telepedett meg. Ez a bevándorolt népelem nem csupán hatalmas arányokban sokszorozza meg a határmenti községek eredeti lélekszámát, de tökéletesen megváltoztatja a — régebben rendszerezint túlnyomórészt őstermelő — lakosság foglalkozási összetételének jellegét is.

A határmenti községeknek városias népelemmel való telítődöttsége folytán maga a város terjed fokozatosan túl közigazgatási határain.

Székesfővárosunk is túlterjed ma már a jogilag számára megszabott határokon és (az 1930. évi közigazgatási állapot alapulvételével) 21 környező község¹⁾ (város) területét lehet lényegileg szorosan a fővároshoz tartozónak tekinteni; ezt a területet a fővárossal együtt *Nagy-Budapest* elnevezéssel szoktuk különböző megfigyeléseknek alávetni.

1930. óta a magyar népszámlálási közlemények az adatok területi részletezése során a Nagy-Budapestre vonatkozó terület szerint is csoportosítva közlik az összes fontosabb demológiai adatokat. Nagy-Budapest népességének demográfiai leírásával továbbá önálló munkák is foglalkoznak.²⁾

A népesség foglalkozására vonatkozó 1930. évi népszámlálási munkálatok előrehaladása most már lehetővé teszi, hogy Nagy-Budapest népességé-

¹⁾ Albertfalva, Alag, Békásmegyer, Budafok, Budatétény, Cinkota, Csepel, Kispest, Nagytétény, Pesthidegkút, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Pestújhely, Rákoscaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákosszentmihály, Rákospalota, Sashalom, Újpest.

²⁾ Lásd: dr. Thirring Lajos cikkei a Magyar Statisztikai Szemle 1926. évi 3., 1927. évi 12. és 1931. évi 3. számában.

nek foglalkozási megoszlására vonatkozó főbb adatok¹⁾ közlésével vezessük be az ingaszerű vándormozgalomra vonatkozó ismertetést, annál is inkább, mert az ingaszerű vándormozgalom szoros kapcsolatban van külön-külön a főváros, a 21 község és az ezekből álló Nagy-Budapest népességének foglalkozási összetételével.

A Budapesttel szomszédos 21 község (város) 1930. évi lélekszáma közel félmillió, pontosan 200.399 férfi és 214.814 nő, azaz 415.213 lélek. Ezekhez hozzáadva magának a székesfővárosnak 1930. évi lélekszámát (459.624 férfit és 546.560 nőt, azaz 1.006.184 lelket) *Nagy-Budapest 1930. évi lakossága 660.023 férfi és 761.374 nő, vagyis összesen 1.421.397 lélek.* Ebből a közel másfélmillió lélekszámból több mint háromnegyedmillió, pontosan 494.734 férfi és 277.459 nő, azaz 772.193 lélek a kereső.

A Budapesttel szomszédos községek (városok) népességének urbanizálódása nem történt egyenletesen, hanem hol egyik, hol másik község (város) tört előre ezen a téren az egyes évtizedek folyamán; az általános irányzat azonban minden egyes községnél (városnál) állandóan az urbanizálódás felé hajlik. Hogy ez az irányzat mily rövid idő alatt és mennyire gyökeresen változtatta meg a községek (városok) népességének foglalkozási összetételét, arra jellemző példákat hozhatunk fel, ha az egyes községek (városok) népességének a főbb foglalkozási csoportok szerint való aránylagos megoszlását egybevetjük az 1900. évben uralkodott állapottal. 1900-ig a mai 21 község (város) közül egyesek már teljesen elvárosiasodtak, mint pl. Újpest, Kispest (Pestszentlőrincsel), Pestszenterzsébet, Albertfalva, egyesek (mint pl. Alag, Rákosszentmihály, továbbá Sasalom, Pestújhely, Rákosliget, Rákoshegy) még nem is voltak községi alakulatok. Egyes községekben (városokban) 1900-ban még erősen túlsúlyban volt az őstermelő elem s az iparforgalmi népesség volt kisebbségben, az azóta eltelt három évtized alatt pedig teljesen fordított helyzet állott elő. Így például:

Községek	A község népességéből %			
	1900-ban	1930-ban		
	őstermelő	bányászat- iparforg.	őstermelő	bányászat- iparforg.
Pesthidegkút	68.4	19.9	13.6	64.1
Békásmegyér	60.1	26.6	8.7	71.0
Cinkota	²⁾ 58.2	²⁾ 30.2	²⁾ 15.5	²⁾ 57.5
Rákoscсaba	48.3	41.9	10.8	65.0

¹⁾ Budapest székesfőváros népességének 1930. évi foglalkozási adatai szerzötől a Magyar Statisztikai Szemle 1933. évi 11. számában közöltettek.

²⁾ 1900-ban Sasalommal, 1930-ban Sasalom nélkül.

Voltak végül olyan községek, melyek 1900-ban az átmeneti állapotnak nevezhető stádiumban voltak, ezek :

Községek (városok)	A község népességéből %			
	1900-ban őstermelő	bányászat- iparforg.	1930-ban őstermelő	bányászat- iparforg.
Rákoskeresztúr	37.4	40.8	22.7	57.8
Rákosliget			0.3	53.9
Rákoshegy			3.2	67.9
Nagytétény	23.3	50.0	10.0	72.5
Csepel	22.4	69.2	2.2	87.3
Budatétény	21.3	48.6	16.6	60.3
Rákospalota	18.0	56.2	3.8	71.3
Pestújhely			1.0	74.8
Budafok	13.8	59.7	2.4	77.6

Ma már egyedül csak Rákoskeresztúrnak van jelentékenyebb arányú, 22.7%-os őstermelő népessége s 10%-ot elérő őstermelő népesség is csak 5 községben található. Budatétényben (16.6%), Cinkotán (15.5%), Pesthidegkúton (13.6%), Rákoscsabán (10.8%) és Nagytétényben (10.0%).

Egyes községek az urbanizálódás folyamán nemcsak iparforgalmi népességgel telítődtek meg, hanem egy másik par excellence urbánus népelemnek, a közszolgálati alkalmazottaknak települési helyeivé is váltak, ilyen különösen Albertfalva, ahol ma már 20.1%, Rákosliget, ahol 14.9% és Pestszentlőrinc, ahol 11.3% a közszolgálati foglalkozásúak aránya, de a többi községekben (városokban) is számottevő hányadban laknak közalkalmazottak s ahol a legkisebb arányban szerepelnek (Csepelen), ott is 3.9%-át teszik a község népességének.

Az 1. táblázaton, ahol Budapest, a 21 község és a kettő összetételéből álló Nagy-Budapest 1930. évi népességének a foglalkozási főcsoportok szerint való számbeli és aránylagos megoszlása van feltüntetve, Budapest és a 21 község között a népesség struktúráját tekintve, már kirívóan nagy aránylagos eltérések nem észlelhetők. A 21 községben aránylag mégis erősebben van képviselve az őstermelés, az ipar, a közlekedés, a k. m. n. napszámos és a nyugdíjas kategória, mint magában a fővárosban. Itt viszont erősebb a kereskedelem, a közszolgálat és szabadfoglalkozások, a véderő, a házicselédek és az egyéb alatt összefoglalt foglalkozások aránya, mint a 21 községben. Legerőteljesebb az eltérés az ipari foglalkozásnál mégpedig olyanképen, hogy a 21 községben az ipari népesség a 21 község összes lélekszámának több mint a felét, 56.1%-át alkotja, ezzel szemben a főváros népességének csak 40.8%-a ipari foglalkozású. Csakhogy itt már figyelembe kell venni azt a körülményt, amelyre részletesebben majd még alább kiterjeszkedünk, azt nevezetesen, hogy a 21 község ipari kereső népességének közel egyharmada a fővárosba jár be munkára, a fővárosban keresi meg a kenyerét, vagyis fővárosi iparos, csupán a lakása van a 21 község egyikében-másikában.

1. A keresők és eltartottak száma és aránya a fővárosban, a 21 községben és Nagy-Budapesten 1930-ban.

a) Általában.

Megnevezés	Keresők		Eltartottak		Együtt	
	szám	%	szám	%	szám	%
I. Őstermelés.						
Budapest	5.334	0-9	5.490	1-3	10.824	1-1
21 község	5.962	3-0	6.853	3-2	12.815	3-1
Nagy-Budapest	11.296	1-5	12.343	1-9	23.639	1-7
II. Bányászat, ipar és forgalom.						
<i>A) Bányászat és kohászat.</i>						
Budapest	523	0-1	675	0-1	1.198	0-1
21 község	67	0-0	113	0-1	180	0-0
Nagy-Budapest	590	0-1	788	0-1	1.378	0-1
<i>B) Ipar.</i>						
Budapest	234.720	40-9	175.658	40-6	410.378	40-8
21 község	116.171	58-4	116.745	54-0	232.916	56-1
Nagy-Budapest	350.891	45-4	292.403	45-0	643.294	45-3
<i>C) Kereskedelem és hitel.</i>						
Budapest	90.973	15-9	75.958	17-5	166.931	16-6
21 község	19.149	9-6	20.347	9-4	39.496	9-5
Nagy-Budapest	110.122	14-3	96.305	14-9	206.427	14-5
<i>D) Közlekedés.</i>						
Budapest	27.073	4-7	34.702	8-0	61.775	6-1
21 község	13.171	6-6	24.654	11-4	37.825	9-1
Nagy-Budapest	40.244	5-2	59.356	9-1	99.600	7-0
III. Polgári és egyházi közszolgálat stb.						
Budapest	65.765	11-5	58.110	13-4	123.875	12-3
21 község	13.079	6-6	18.745	8-7	31.824	7-7
Nagy-Budapest	78.844	10-2	76.855	11-9	155.699	11-0
IV. Véderő.						
Budapest	7.406	1-3	4.730	1-1	12.136	1-2
21 község	955	0-5	1.556	0-7	2.511	0-6
Nagy-Budapest	8.361	1-1	6.286	1-0	14.647	1-0
V. Különböző gazdasági és k. m. n. napszámosok.						
Budapest	10.411	1-8	6.392	1-5	16.803	1-7
21 község	5.023	2-5	4.858	2-2	9.881	2-4
Nagy-Budapest	15.434	2-0	11.250	1-7	26.684	1-9
VI. Nyugdíjasok, tőkepénzesek stb.						
Budapest	40.915	7-2	34.178	7-9	75.093	7-4
21 község	15.051	7-6	16.969	7-8	32.020	7-7
Nagy-Budapest	55.966	7-2	51.147	7-9	107.113	7-5
VII—VIII. Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak.						
Budapest	26.747	4-7	35.362	8-2	62.109	6-2
21 község	3.646	1-8	4.865	2-3	8.511	2-1
Nagy-Budapest	30.393	3-9	40.227	6-2	70.620	4-9
Házi cselédek.						
Budapest	63.294	11-0	1.768	0-4	65.062	6-5
21 község	6.758	3-4	476	0-2	7.234	1-7
Nagy-Budapest	70.052	9-1	2.244	0-8	72.296	5-1
Összesen.						
Budapest	573.161	100-0	433.023	100-0	1.006.184	100-0
21 község	199.032	100-0	216.181	100-0	415.213	100-0
Nagy-Budapest	772.193	100-0	649.204	100-0	1.421.397	100-0

1. A keresők és eltartottak száma és aránya a fővárosban, a 21 községben és Nagy-Budapesten 1930-ban. (Folytatás.)

b) *Férfi.*

Megnevezés	Keresők		Eltartottak		Együtt	
	szám	%	szám	%	szám	%
I. Őstermelés.						
Budapest	4.460	1·3	1.503	1·4	5.963	1·3
21 község	4.794	3·4	1.836	3·2	6.630	3·3
Nagy-Budapest	9.254	1·9	3.339	2·0	12.593	1·9
II. Bányászat, ipar és forgalom.						
A) <i>Bányászat és kohászat.</i>						
Budapest	433	0·1	167	0·2	600	0·1
21 község	61	0·0	25	0·0	86	0·0
Nagy-Budapest	494	0·1	192	0·1	686	0·1
B) <i>Ipar.</i>						
Budapest	168.578	48·0	41.189	38·1	209.767	45·7
21 község	87.722	61·2	30.649	53·7	118.371	59·1
Nagy-Budapest	256.300	51·8	71.838	43·5	328.138	49·7
C) <i>Kereskedelem és hitel.</i>						
Budapest	66.979	19·1	17.039	15·7	84.018	18·3
21 község	13.922	9·7	5.322	9·3	19.244	9·6
Nagy-Budapest	80.901	18·8	22.361	13·5	103.262	15·7
D) <i>Közlekedés.</i>						
Budapest	24.191	6·9	8.481	7·8	32.672	7·1
21 község	12.158	8·5	6.645	11·7	18.803	9·4
Nagy-Budapest	36.349	7·8	15.126	9·2	51.475	7·8
III. Polgári és egyházi közszolgálat stb.						
Budapest	42.307	12·0	15.110	14·0	57.417	12·5
21 község	9.523	6·7	5.353	9·4	14.876	7·4
Nagy-Budapest	51.830	10·5	20.463	12·4	72.293	11·0
IV. Véderő.						
Budapest	7.406	2·1	1.240	1·1	8.646	1·9
21 község	955	0·7	444	0·9	1.399	0·7
Nagy-Budapest	8.361	1·7	1.684	1·0	10.045	1·5
V. Különböző gazdasági és k. m. n. napzámosok.						
Budapest	7.652	2·2	1.776	1·6	9.428	2·0
21 község	3.872	2·7	1.394	2·4	5.266	2·6
Nagy-Budapest	11.524	2·8	3.170	1·9	14.694	2·2
VI. Nyugdíjasok, tőkepénzesek stb.						
Budapest	20.878	5·9	7.318	6·8	28.196	6·1
21 község	8.795	6·1	3.569	6·3	12.364	6·2
Nagy-Budapest	29.673	6·0	10.887	6·6	40.560	6·1
VII—VIII. Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak.						
Budapest	6.831	1·9	13.834	12·8	20.665	4·5
21 község	1.360	0·9	1.622	2·8	2.982	1·5
Nagy-Budapest	8.191	1·7	15.456	9·8	23.647	3·6
Házi cselédek.						
Budapest	1.662	0·5	590	0·5	2.252	0·5
21 község	195	0·1	183	0·3	378	0·2
Nagy-Budapest	1.857	0·4	773	0·5	2.630	0·4
Összesen.						
Budapest	351.377	100·0	108.247	100·0	459.624	100·0
21 község	143.357	100·0	57.042	100·0	200.399	100·0
Nagy-Budapest	494.734	100·0	165.289	100·0	660.023	100·0

1. A keresők és eltartottak száma és aránya a fővárosban, a 21 községben és Nagy-Budapesten 1930-ban. (Vége.)

c) Nő.

Megnevezés	Keresők		Eltartottak		Együtt	
	szám	%	szám	%	szám	%
I. Őstermelés.						
Budapest	874	0-4	3.987	1-2	4.861	0-9
21 község	1.168	2-1	5.017	3-2	6.185	2-9
Nagy-Budapest	2.042	0-7	9.004	1-9	11.046	1-4
II. Bányászat, ipar és forgalom.						
A) Bányászat és kohászat.						
Budapest	90	0-0	508	0-2	598	0-1
21 község	6	0-0	88	0-1	94	0-0
Nagy-Budapest	96	0-0	596	0-1	692	0-1
B) Ipar.						
Budapest	66.142	29-8	134.469	41-4	200.611	36-7
21 község	28.449	51-1	86.096	54-1	114.545	53-3
Nagy-Budapest	94.591	34-1	220.565	45-6	315.156	41-4
C) Kereskedelem és hitel.						
Budapest	23.994	10-8	58.919	18-1	82.913	15-2
21 község	5.227	9-4	15.025	9-4	20.252	9-4
Nagy-Budapest	29.221	10-5	73.944	15-8	103.165	13-6
D) Közlekedés.						
Budapest	2.882	1-3	26.221	8-1	29.103	5-3
21 község	1.013	1-8	18.009	11-3	19.022	8-9
Nagy-Budapest	3.895	1-4	44.230	9-1	48.125	6-8
III. Polgári és egyházi közszolgálat stb.						
Budapest	23.458	10-6	43.000	13-2	66.458	12-2
21 község	3.556	6-4	13.392	8-4	16.948	7-9
Nagy-Budapest	27.014	9-8	56.392	11-6	83.406	11-0
IV. Véderő.						
Budapest	—	—	3.490	1-1	3.490	0-6
21 község	—	—	1.112	0-7	1.112	0-5
Nagy-Budapest	—	—	4.602	1-0	4.602	0-6
V. Különböző gazdasági és k. m. n. napszámosok.						
Budapest	2.759	1-3	4.616	1-4	7.375	1-3
21 község	1.151	2-1	3.464	2-2	4.615	2-1
Nagy-Budapest	3.910	1-4	8.080	1-7	11.990	1-6
VI. Nyugdíjasok, tőkepénzesek stb.						
Budapest	20.037	9-0	26.860	8-3	46.897	8-6
21 község	6.256	11-2	13.400	8-4	19.656	9-2
Nagy-Budapest	26.293	9-5	40.260	8-8	66.553	8-7
VII—VIII. Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak.						
Budapest	19.916	9-0	21.528	6-6	41.444	7-6
21 község	2.286	4-1	3.243	2-0	5.529	2-6
Nagy-Budapest	22.202	8-0	24.771	5-1	46.973	6-2
Házi cselédek.						
Budapest	61.632	27-8	1.178	0-4	62.810	11-5
21 község	6.563	11-8	293	0-2	6.856	3-2
Nagy-Budapest	68.195	24-6	1.471	0-8	69.666	9-1
Összesen.						
Budapest	221.784	100-0	324.776	100-0	546.560	100-0
21 község	55.675	100-0	159.139	100-0	214.814	100-0
Nagy-Budapest	277.459	100-0	483.915	100-0	761.374	100-0

A keresők és eltartottak egymáshoz való arányában is van különbség a főváros és a 21 környező község (város) között, amennyiben Budapesten több a kereső, mint az eltartott, míg a 21 szomszédos községben (városban) kevesebb keresőre több eltartott ellátásának terhe nehezedik. Budapesten ugyanis a lakosságnak 57·0%-a kereső, a 21 szomszédos községben (városban) pedig csak a népesség 47·9%-a. A 21 község (város) keresőinek arányszáma tehát a keresők országos arányát (46·0%) közelíti meg inkább.

Még egy figyelemreméltó eltérést kell kiemelnünk, mely a fővárosi és a 21 szomszédos község-(város-)beli népesség foglalkozási viszony szerint való aránylagos megoszlásában mutatkozik. A helyzet ugyanis a következő :

Megnevezés	A kereső népesség %-a							
	Önálló	Tisztviselő	Egyéb segédszemélyzet					
			segítő családtag	művezető, altiszt	segéd, munkás	tanonc	szolga	együtt
Budapest 21·0	21·0	19·4	0·4	3·6	30·8	3·1	21·7	59·6
A 21 községben 18·7	18·7	10·2	0·8	4·6	49·8	4·8	11·1	71·1
Nagy-Budapest 20·5	20·5	17·0	0·5	3·8	35·7	3·6	19·0	62·5

Az önállók aránya valamivel kevesebb a 21 szomszédos község (város) kereső népességében mint a fővárosban, ez a különbség azonban csekély. Lényeges különbség mutatkozik a tisztviselők és az egyéb segédszemélyzet közül a segédek, munkások, továbbá a szolgák arányaiban. A főváros kereső népességében majdnem megegyezően akkora hányadban vannak a tisztviselők és a szolgák, mint a 21 község (város) keresői között, viszont a fővárosban a segédek, munkások a kereső népességnek még egy harmadát sem teszik, míg a 21 községben (városban) éppen ez a kategória alkotja a keresők felét.

Mindezek a megállapítások természetesen a népszámlálási eredményeken alapulnak. A népszámlálások pedig tudvalevően a 0-val végződő esztendő utolsó napjának éjféli időpontjában uralkodó állapotot tekintik a felvétel alapjául, vagyis a napnak azt az időpontját, melyben az emberek lakóhelyükön tartózkodnak. Budapest és a 21 szomszédos község (város) népességének foglalkozási összetételére, valamint a foglalkozási viszony szerint való megoszlására vonatkozó vizsgálódásnál fontos emlékeztetbe idézni azt, hogy az adatok az éjtszakai állapotot rögzítik meg, vagyis a népességet lakóhelyük szerint osztályozzák. Budapesten és a 21 községben (városban) pedig lényeges eltérés van a népesség foglalkozási és foglalkozási viszonybeli összetételét tekintve az éjtszaka és a nappal között. Naponta már a hajnal hasadtával megindul az ingaszerű vándormozgalom kétirányú áramlatának első kilengése, mely különösen a perifériák felől a főváros felé irányul és oly tömegű népáramlást zúdít a fővárosra, mely népességének a népszámlálási adatok alapján kimutatott foglalkozási és foglalkozási viszonybeli összetételét

erősen megváltoztatja s megváltozik ezzel természetesen azon községek (városok) népességének ugyanezen alapon kimutatott struktúrája, melyekből a keresők tömegei a fővárosba vonultak be munkára. A másik irányú áramlat a főváros népességéből ragad magával egyes határmenti községekbe (városokba) nagyobb tömegeket. Az esti órákban azután megkezdődnek az ingaszerű vándormozgalom ellentétes irányú kilengései és annak befejeztével, vagyis mikor a keresők napi munkájuk végeztével újra otthonaikba tértek vissza, beáll az az állapot, melyet a népesség foglalkozási és foglalkozási viszonybeli megoszlásáról a népszámlálási felvétel megrajzolt.

Ha tehát fővárosunk népességének foglalkozási megoszlását, az egyes foglalkozási ágazatokban a keresők számát és arányát akként akarjuk megállapítani, hogy az a mindennapi életnek megfelelő keresztmetszet gyanánt szolgáljon, nem elegendő, ha csupán a közigazgatási értelemben vett Budapest adatainak vizsgálatára szorítkozunk, de helyesebb, ha azt — az ingaszerű vándormozgalomban leginkább számottevő legközelebbi — szomszédos községek (városok) adataival egybefoglaltan, azaz Nagy-Budapestre vonatkozóan is végezzük.

Ezt a célt szolgálja a 2. számú táblázaton közölt összefoglalás, mely külön Budapest, külön a 21 szomszédos község (város) és e kettő összefoglalásából álló Nagy-Budapest népességének foglalkozási és foglalkozási viszonybeli megoszlását tünteti fel az egyes foglalkozási csoportokon belül.

Az ingaszerű vándormozgalom megfigyelése újabb keletű. Hazánkban az első ilyesfajta kísérlet 1929-ben történt, amikor a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal az 1929. évi december hó 15-én megtartott munkásszámlálás alkalmával a fővárosban alkalmazott munkások lakóhelyére vonatkozó adatokat is gyűjtött, amelyeket Ruisz Rezső arra használt fel, hogy ezek alapján különösen közlekedésügyi érdekekből a fővárosba irányuló ingaszerű vándormozgalom arányaira mutasson rá.¹⁾ Ez a — bár igen sok fontos mozzanatot kimerítően és alaposan megtárgyaló komoly munkát — mégis csupán kísérletnek minősíthető ezen a téren, mert hiszen a hozzá felhasznált alapanyag nem volt kielégítő. A felvétel ugyanis csak a munkásokra terjedt ki és még azokat sem ölelte fel teljes egészükben.

A népszámlálási egyéni kérdőíveken a vállalati statisztika összeállíthatása céljából foglaltatik egy kérdés, mely az alkalmazotttól a munkaadója megnevezését és annak székhelyét, vagyis az alkalmazott munkahelyét tudakolja. Ez már szélesebb alapot nyújt az ingaszerű vándormozgalom adatainak megállapítására, de még mindig nem teljesen tökéleteset, mert a közalkalmazottak, a posta, a vasút alkalmazottai erre a kérdésre az államot,

¹⁾ *Ruisz Rezső*: Közlekedési adottságok Budapest agglomerációjának kialakulásában. (Vasúti és Közlekedési Közlöny. 1932. évi 69. és 71. számai.)

a postát, a vasutat jelölték csak meg munkaadóul és nem beosztásuk székhelyét, hanem az intézmények székhelyét vagy még azt sem tüntették föl válaszaikban (minthogy a vállalati statisztikában úgy sem vették figyelembe), ezáltal egy az ingaszerű vándormozgalomban számottevő népréteg kisiklik megfigyelésünk alól. Hasonló eset áll fenn még a környéki községek-ből (városokból) a fővárosi iskolákba naponkint bejáró diákok számadatára vonatkozóan is. Az ingaszerű vándormozgalomról teljesen tökéletes képet csak akkor lehet majd alkotni, ha a népszámlálási kérdőíven minden egyes kereső, illetőleg valamilyen elfoglaltsággal bíró (pl. diák) egyéntől a lakóhelyén kívül foglalkozása, elfoglaltsága pontos színhelyének megnevezését is tudakolni fogjuk; ez remélhetőleg az 1940-es népszámlálási felvételnél már meg is történik.

A rendelkezésre álló adatok azonban még így is eléggé alkalmasak arra, hogy legalább is a közvetlen perifériákból a főváros felé irányuló ingaszerű vándormozgalom arányaira világot vessenek.

A 3. sz. táblázaton foglalkozási csoportonként vannak kimutatva azok az ipari, kereskedelmi és közlekedési keresők (a posta és a vasút kivételével), kik a 21 község (város) valamelyikében laknak, munkahelyük azonban Budapesten van, vagyis akik naponta Budapestre utaznak be munkára. Az ingaszerű vándormozgalom azonban természetesen ennél szélesebb körre terjed ki, nem csupán azért, mert ebben a kimutatásban — mint előbb már megemlítettett — a posta és a vasút alkalmazottai, a közalkalmazottak és a diákok nem szerepelnek, hanem azért is, mert az ingaszerű vándormozgalom nem csupán a perifériákból a fővárosba irányuló, de a fővárosból a perifériák felé és a perifériák egyes községei (városai) között egymás felé is irányul.

Mi most csak a fővárosba irányuló és a kimutatásba felvett foglalkozási ágakhoz tartozó keresőkre vonatkozó ingaszerű vándorforgalom arányait akarjuk közelebbről megvilágítani és megállapítjuk, hogy a 21 szomszédos községből (városból) 36.579 ilyen férfi- és 10.857 női kereső, azaz 47.436 lélek utazik be naponta a fővárosba munkára. Megjegyezzük azonban, hogy a 21 szomszédos községben (városban) az 1930. évi népszámlálás 6666 vasúti- és postaalkalmazottat talált; a vasúti- és postaigazgatóságoktól utólag szerzett adataink szerint ezekben a községekben (városokban) munkahellyel bíró keresők száma csak 595, valószínű tehát, hogy a fennmaradó rész, vagyis kereken 6000 kereső szintén főleg a fővárosba jár be naponta munkára. Ha ezekhez hozzászámítjuk a perifériákon lakó, de a budapesti hivatalokban alkalmazott tisztviselőket és a budapesti iskolákba a perifériákból bejáró diákokat, kiknek számát egy-két ezerre becsülhetjük, a fővárosba irányuló naponkinti ingaszerű vándormozgalomban résztvevők számát 55—60 ezerre tehetjük.

2. Budapest, a 21 szomszédos község (város) és Nagy-Budapest népességének megoszlása

Foglalkozási csoportok	K e r e -											
	Önállók		Tisztviselők		E g y é b s e g é d -							
					segítő családtag		művezető, előmunkás, altiszt		segéd, munkás, napszámos		tanonc	
	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő
I. Űstermelés.												
A) Mezőgazdaság és kertészet.												
Budapest	1.302	562	420	40	179	40	39	1	2.037	209	43	4
21 környékbeli községben	1.339	399	75	5	611	427	14	—	2.166	322	17	3
Nagy-Budapest	2.641	961	495	45	790	467	53	1	4.203	531	60	7
B) Erdészet és vadászat, szénégetés.												
Budapest	—	—	11	1	—	—	9	—	3	—	—	—
21 környékbeli községben	—	—	5	—	—	—	3	—	8	—	—	—
Nagy-Budapest	—	—	16	1	—	—	12	—	11	—	—	—
C) Méhészet, selyem- és haltenyésztés.												
Budapest	3	—	2	2	—	—	1	—	2	—	—	—
21 környékbeli községben	1	—	—	1	—	—	—	—	3	—	—	—
Nagy-Budapest	4	—	2	3	—	—	1	—	5	—	—	—
D) Halászat.												
Budapest	6	—	2	—	—	—	—	—	24	—	—	—
21 környékbeli községben	11	—	—	—	—	—	—	—	20	—	—	—
Nagy-Budapest	17	—	2	—	—	—	—	—	44	—	—	—
I. Űstermelés összesen.												
Budapest	1.311	562	435	43	179	40	49	1	2.066	209	43	4
21 környékbeli községben	1.351	399	80	6	611	427	17	—	2.197	322	17	3
Nagy-Budapest	2.662	961	515	49	790	467	66	1	4.263	531	60	7
II. Bányászat, ipar és forgalom.												
A) Bányászat és kohászat.												
Budapest	6	—	295	87	—	—	38	—	45	—	—	—
21 környékbeli községben	—	—	17	5	—	—	8	—	29	—	—	—
Nagy-Budapest	6	—	312	92	—	—	46	—	74	—	—	—
B) Ipar.												
a) Tulajdonképpen ipar.												
I. Vas- és fémipar.												
Budapest	1.890	77	1.362	458	8	6	538	3	13.257	984	1.514	31
21 környékbeli községben	687	5	461	147	1	2	308	4	10.748	984	990	22
Nagy-Budapest	2.577	82	1.823	605	9	8	846	7	24.005	1.968	2.504	53
II. Gépgyártás és közlekedési eszközök gyártása stb.												
Budapest	1.931	77	4.953	1.145	3	—	1.069	18	18.674	1.234	3.389	24
21 környékbeli községben	514	10	1.403	624	2	—	692	14	13.872	1.846	1.676	8
Nagy-Budapest	2.445	87	6.356	1.769	5	—	1.761	32	32.546	3.080	5.065	32
III. Kő-, föld-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar.												
Budapest	248	13	524	157	1	—	141	5	3.211	853	128	3
21 környékbeli községben	83	6	89	28	2	—	52	—	1.579	381	53	—
Nagy-Budapest	331	19	613	185	3	—	193	5	4.790	1.234	181	3
IV. Fa- és csontipar.												
Budapest	1.450	40	523	180	7	1	136	2	7.269	378	717	9
21 környékbeli községben	1.127	17	119	41	6	3	49	1	6.224	328	1.071	7
Nagy-Budapest	2.577	57	642	221	13	4	185	3	13.493	706	1.788	16
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll- stb. ipar.												
Budapest	353	33	541	191	4	2	61	7	1.649	620	208	13
21 környékbeli községben	99	8	156	88	—	—	75	3	2.056	1.040	79	5
Nagy-Budapest	452	41	697	279	4	2	136	10	3.705	1.660	287	18

foglalkozási csoportokon belül keresők, eltartottak és foglalkozási viszony szerint 1930-ban.

s ő k						Eltartottak										Keresők és eltartottak mindössze																	
személyzet				Összesen		Önállók		Tisztviselők		Egyéb segédszemély		Együtt																					
szolga		együtt																															
fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő																
354	15	2.652	269	4.374	871	851	2.051	137	309	470	1.522	1.458	3.882	5.832	4.753																		
508	11	3.316	763	4.730	1.167	798	2.321	27	83	986	2.552	1.811	4.956	6.541	6.123																		
882	26	5.968	1.032	9.104	2.038	1.649	4.372	164	392	1.456	4.074	3.269	8.838	12.373	10.876																		
18	—	30	—	41	1	—	—	12	17	15	37	27	54	68	55																		
11	—	22	—	27	—	—	—	—	1	12	32	12	33	39	33																		
29	—	52	—	68	1	—	—	12	18	27	69	39	87	107	88																		
2	—	5	—	10	2	—	2	3	2	3	7	6	11	16	13																		
2	—	5	—	6	1	—	—	—	—	2	2	4	2	10	3																		
4	—	10	—	16	3	2	2	3	2	5	9	10	13	26	16																		
3	—	27	—	35	—	3	9	—	3	9	28	12	40	47	40																		
—	—	20	—	31	—	4	12	—	—	5	14	9	26	40	26																		
3	—	47	—	66	—	7	21	—	3	14	42	21	66	87	66																		
377	15	2.714	269	4.460	874	854	2.062	152	331	497	1.594	1.503	3.987	5.963	4.861																		
521	11	3.363	763	4.794	1.168	804	2.333	27	84	1.005	2.600	1.836	5.017	6.630	6.185																		
898	26	6.077	1.032	9.254	2.042	1.658	4.395	179	415	1.502	4.194	3.339	9.004	12.593	11.046																		
49	3	132	3	433	90	—	8	122	343	45	157	167	508	600	598																		
7	1	44	1	61	6	—	1	7	23	18	64	25	88	86	94																		
56	4	176	4	494	96	—	9	129	366	63	221	192	596	686	692																		
263	17	15.580	1.041	18.832	1.576	765	2.630	355	1.192	3.110	9.678	4.230	13.500	23.062	15.076																		
192	38	12.239	1.050	13.387	1.202	379	1.119	193	525	3.947	10.950	4.519	12.594	17.906	13.796																		
455	55	27.819	2.091	32.219	2.778	1.144	3.749	549	1.717	7.057	20.628	8.749	26.094	40.988	28.872																		
1.055	103	24.190	1.379	31.074	2.601	678	2.328	1.234	4.196	4.906	16.142	6.818	22.666	37.892	25.267																		
452	55	16.694	1.923	18.611	2.557	208	645	474	1.549	5.422	16.119	6.104	18.313	24.715	20.870																		
1.507	158	40.884	3.802	49.688	5.158	886	2.978	1.708	5.745	10.328	32.261	12.922	40.979	62.607	46.137																		
147	8	3.628	869	4.400	1.039	76	339	142	543	1.471	3.429	1.689	4.311	6.089	5.350																		
58	3	1.744	384	1.916	418	38	124	30	109	766	1.890	834	2.123	2.750	2.541																		
206	11	5.372	1.253	6.816	1.457	114	463	172	652	2.237	5.319	2.523	6.434	8.839	7.891																		
188	11	8.317	401	10.290	621	534	1.866	99	448	1.568	5.059	2.201	7.373	12.491	7.994																		
69	3	7.419	342	8.665	400	574	1.715	44	118	1.684	4.885	2.302	6.718	10.967	7.118																		
257	14	15.736	743	18.955	1.021	1.108	3.581	143	566	3.252	9.944	4.503	14.091	23.458	15.112																		
109	6	2.031	648	2.925	872	136	444	128	499	377	1.236	641	2.179	3.566	3.051																		
108	10	2.318	1.058	2.573	1.154	57	158	66	183	895	2.350	1.018	2.691	3.591	3.845																		
217	16	4.349	1.706	5.498	2.026	193	602	194	682	1.272	3.586	1.659	4.870	7.157	6.896																		

2. Budapest, a 21 szomszédos község (város) és Nagy-Budapest népességének megoszlása foglal-

Foglalkozási csoportok	K e r e -											
	Önállók		Tisztviselők		Egyéb segéd-							
					segítő családtag		művezető, előmunkás, altiszt		segéd, munkás, napszámos		tanonc	
	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő
VI. Fonó- és szövőipar.												
Budapest	725	614	1.708	702	15	13	410	25	4.416	5.936	490	201
21 környékbeli községben	145	140	359	222	2	1	291	14	3.650	7.708	248	94
Nagy-Budapest	870	754	2.067	924	17	14	701	39	8.066	13.644	738	295
VII. Ruházati ipar.												
Budapest	8.225	9.776	821	608	58	103	117	21	16.506	15.099	2.751	2.876
21 környékbeli községben	2.878	2.263	94	58	7	15	41	7	7.165	4.585	1.301	1.308
Nagy-Budapest	11.103	12.039	915	666	65	118	158	28	23.671	19.684	4.052	4.184
VIII. Papirosipar.												
Budapest	165	38	335	138	4	3	42	15	745	1.782	112	112
21 környékbeli községben	29	4	35	21	—	—	36	1	556	638	44	33
Nagy-Budapest	194	42	370	159	4	3	78	16	1.301	2.420	156	145
IX. Ételmezési és élvezeti cikkek gyártása.												
Budapest	1.706	212	2.984	1.492	35	86	627	42	10.383	4.121	1.297	29
21 környékbeli községben	966	78	418	193	19	23	194	8	4.180	1.446	665	7
Nagy-Budapest	2.672	290	3.402	1.685	54	109	821	50	14.563	5.567	1.962	36
X. Vegyeszeti ipar.												
Budapest	164	28	2.311	850	1	1	401	18	1.869	828	17	2
21 környékbeli községben	30	1	342	161	—	—	160	10	1.898	732	12	2
Nagy-Budapest	194	29	2.653	1.011	1	1	561	28	3.767	1.560	29	4
XI. Éptőipar.												
Budapest	2.568	72	1.298	299	6	1	506	3	10.992	102	625	5
21 környékbeli községben	1.422	15	224	37	4	—	193	1	6.663	54	667	—
Nagy-Budapest	3.990	87	1.522	336	10	1	699	4	17.655	156	1.292	5
XII. Sokszorosító- és műipar.												
Budapest	697	90	885	357	3	6	318	8	4.785	2.262	684	251
21 környékbeli községben	176	13	133	48	2	—	121	2	1.686	575	324	70
Nagy-Budapest	873	103	1.018	405	5	6	439	10	6.471	2.837	1.008	321
XIII. Szállodás-, vendéglős- és kávéipar.												
Budapest	1.902	1.081	596	816	189	277	576	42	5.763	1.740	354	3
21 környékbeli községben	646	273	57	58	67	58	84	7	732	142	38	2
Nagy-Budapest	2.548	1.354	653	874	256	335	660	49	6.495	1.882	392	5
XIV. Egyéb és ismeretlen ipari foglalk.												
Budapest	97	117	320	60	—	—	19	1	1.946	1.455	38	15
21 környékbeli községben	18	16	98	19	—	—	9	—	1.611	884	13	9
Nagy-Budapest	115	133	418	79	—	—	28	1	3.557	2.339	51	24
a) Tulajdonképeni ipar összesen.												
Budapest	22.121	12.268	19.161	7.453	334	499	4.961	210	101.465	37.394	12.324	3.574
21 környékbeli községben	8.820	2.849	3.988	1.745	112	102	2.305	72	62.620	21.343	7.181	1.567
Nagy-Budapest	30.941	15.117	23.149	9.198	446	601	7.266	282	164.085	58.737	19.505	5.141
b) Házi és népipar.												
Budapest	12	45	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
21 környékbeli községben	50	23	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—
Nagy-Budapest	62	68	—	—	2	4	—	—	—	—	—	—
c) Vándoripar.												
Budapest	108	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
21 környékbeli községben	80	7	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—
Nagy-Budapest	188	10	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—
B) Ipar összesen.												
Budapest	22.241	12.316	19.161	7.453	334	500	4.961	210	101.466	37.394	12.324	3.574
21 környékbeli községben	8.950	2.879	3.988	1.745	114	105	2.305	72	62.621	21.343	7.182	1.567
Nagy-Budapest	31.191	15.195	23.149	9.198	448	605	7.266	282	164.087	58.737	19.506	5.141

közési csoportokon belül keresők, eltartottak és foglalkozási viszony szerint 1930-ban. (Folyt.)

s ö k						Eltartottak										Keresők és eltartottak mindössze	
személyzet				összesen		Önállók		Tisztviselők		Egyéb segéd- személy		Együtt					
szolga		együtt															
						eltartottjai											
fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő		
332	38	5.663	6.213	8.096	7.529	341	1.092	448	1.443	1.473	4.361	2.262	6.896	10.358	14.425		
172	35	4.363	7.852	4.867	8.214	70	227	101	342	1.782	4.402	1.953	4.971	6.820	13.185		
504	78	10.028	14.065	12.963	15.743	411	1.319	549	1.785	3.255	8.763	4.215	11.867	17.178	27.610		
361	53	19.793	18.152	28.839	28.536	3.706	12.330	193	776	2.999	9.909	6.898	23.015	35.737	51.551		
91	14	8.605	5.929	11.577	8.250	1.647	4.603	39	94	2.003	5.530	3.689	10.227	15.266	18.477		
452	87	28.398	24.081	40.416	36.786	5.353	16.938	282	870	5.002	16.439	10.587	33.242	51.003	70.028		
110	4	1.013	1.916	1.513	2.092	84	236	93	316	312	960	489	1.512	2.002	3.604		
28	—	664	672	728	697	18	41	16	44	288	708	323	793	1.051	1.490		
188	4	1.877	2.588	2.241	2.789	102	277	109	360	601	1.668	812	2.305	3.053	5.094		
2.204	232	14.546	4.510	19.236	6.214	729	2.644	879	3.025	3.109	9.813	4.717	15.482	23.953	21.696		
572	26	5.630	1.510	7.014	1.781	520	1.639	208	542	1.843	5.057	2.571	7.238	9.585	9.019		
2.778	258	20.176	6.020	26.250	7.995	1.249	4.283	1.087	3.567	4.952	14.870	7.288	22.720	33.538	30.715		
543	67	2.831	916	5.306	1.794	72	184	545	2.032	861	2.800	1.478	5.016	6.784	6.810		
239	23	2.309	767	2.681	929	12	36	125	376	999	2.765	1.136	3.177	3.817	4.106		
783	90	5.140	1.883	7.987	2.723	84	220	670	2.408	1.860	5.565	2.614	8.193	10.601	10.916		
806	72	12.935	183	16.801	554	1.001	3.273	296	1.031	3.229	9.972	4.526	14.276	21.327	14.830		
276	14	7.803	69	9.449	121	781	2.282	67	204	3.061	8.012	3.909	10.498	13.358	10.619		
1.082	86	20.738	252	26.250	675	1.782	5.555	363	1.235	6.290	17.984	8.435	24.774	34.685	25.449		
235	27	6.025	2.554	7.607	3.001	219	837	189	814	1.356	4.896	1.764	6.547	9.371	9.548		
52	5	2.185	652	2.494	713	96	240	47	148	632	2.128	775	2.516	3.269	3.229		
287	32	8.210	3.206	10.101	3.714	315	1.077	236	962	1.988	7.024	2.539	9.063	12.640	12.777		
1.648	4.055	8.530	6.117	11.028	8.014	886	3.129	174	632	1.661	5.845	2.721	9.606	13.749	17.620		
215	508	1.136	717	1.839	1.048	354	1.160	30	89	373	1.145	757	2.394	2.596	3.442		
1.863	4.563	9.666	6.834	12.867	9.062	1.240	4.289	204	721	2.084	6.990	3.478	12.000	16.345	21.062		
90	2	2.093	1.473	2.510	1.650	32	89	88	342	595	1.552	715	1.983	3.225	3.633		
38	4	1.671	897	1.787	932	9	31	22	85	625	1.568	656	1.684	2.443	2.616		
128	6	3.764	2.370	4.297	2.582	41	120	110	427	1.220	3.120	1.371	3.867	5.668	6.249		
8.091	4.695	127.175	46.372	168.457	66.093	9.259	31.421	4.863	17.289	27.027	85.652	41.149	134.362	209.606	200.455		
2.562	738	74.780	23.822	87.588	28.416	4.763	14.020	1.462	4.408	24.321	67.509	30.546	85.937	118.134	114.353		
10.653	5.433	201.955	70.194	266.045	94.509	14.022	45.441	6.325	21.697	51.348	153.161	71.695	220.299	327.740	314.808		
—	—	—	1	12	46	8	19	—	—	—	—	8	19	20	65		
—	—	2	3	52	26	45	69	—	—	—	—	45	69	97	95		
—	—	2	4	64	72	53	88	—	—	—	—	53	88	117	160		
—	—	1	—	109	3	24	82	—	—	8	6	32	88	141	91		
—	—	2	—	82	7	58	87	—	—	—	3	58	90	140	97		
—	—	3	—	191	10	82	169	—	—	8	9	90	178	281	188		
8.091	4.695	127.176	46.373	168.578	66.142	9.291	31.522	4.863	17.289	27.035	85.658	41.189	134.469	209.767	200.611		
2.562	738	74.784	23.825	87.722	28.449	4.866	14.176	1.462	4.408	24.321	67.512	30.649	86.096	118.371	114.545		
10.653	5.433	201.960	70.198	266.300	94.591	14.167	45.698	6.325	21.697	51.358	153.170	71.838	220.565	328.138	315.156		

2. Budapest, a 21 szomszédos község (város) és Nagy-Budapest népességének megoszlása foglal-

Foglalkozási csoportok	K e r e -											
	Egyéb segéd-											tanonc
	Önállók		Tisztviselők		segítő családtag		művezető, előmunkás, altiszt		segéd, munkás, napszámos			
	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	
C) Kereskedelem és hitel.												
a) Tulajdonképeni kereskedelem.												
I. Állatokkal stb. való kereskedés.												
Budapest	725	248	929	391	38	27	86	3	463	309	6	70
21 környékbeli községben	143	75	87	35	15	9	31	—	169	96	3	18
Nagy-Budapest	868	323	1.016	426	53	36	117	3	632	405	9	88
II. Fával és egyéb erdei termékekkel való kereskedés.												
Budapest	870	284	781	247	40	19	68	—	1.282	45	5	1
21 környékbeli községben	242	56	168	38	15	3	27	—	536	5	4	—
Nagy-Budapest	1.112	340	949	285	55	22	95	—	1.818	50	9	1
III. Vas- és fémárukkal való kereskedés.												
Budapest	1.079	128	2.108	869	20	17	105	—	1.304	125	186	8
21 környékbeli községben	110	14	182	100	3	—	26	1	387	33	68	2
Nagy-Budapest	1.189	142	2.290	969	23	17	131	1	1.691	158	254	10
IV. Agyag- és üvegiparkészítménnyel való kereskedés.												
Budapest	128	29	152	47	14	1	15	1	150	35	10	3
21 környékbeli községben	15	9	12	3	—	—	3	—	49	8	1	—
Nagy-Budapest	143	38	164	50	14	1	18	1	199	43	11	3
V. Fa- és faragott árukkal való kereskedés.												
Budapest	660	151	735	301	24	30	44	1	899	242	60	17
21 környékbeli községben	87	26	69	26	3	1	6	1	230	46	26	5
Nagy-Budapest	747	177	804	327	27	31	50	2	1.129	288	86	22
VI. Fonó- és szövőipari árukkal való kereskedés.												
Budapest	2.246	449	2.393	1.067	100	61	211	12	4.609	1.470	606	192
21 környékbeli községben	260	110	273	106	13	8	56	2	738	356	181	61
Nagy-Budapest	2.506	559	2.666	1.173	113	69	267	14	5.347	1.826	787	253
VII. Élelmezési és élvezeti cikkekkel való kereskedés.												
Budapest	2.565	1.711	1.648	907	238	252	163	7	3.369	724	493	17
21 környékbeli községben	1.011	775	432	216	106	81	89	2	1.396	210	213	6
Nagy-Budapest	3.576	2.486	2.080	1.123	344	333	252	9	4.765	934	706	23
VIII. Gyógy- és vegyszeti árukkal való kereskedés.												
Budapest	583	126	772	349	22	14	41	1	742	141	157	22
21 környékbeli községben	72	23	83	40	1	2	15	2	221	35	55	8
Nagy-Budapest	655	149	855	389	23	16	56	3	963	176	212	30
IX. Könyv- és műkereskedés.												
Budapest	278	54	996	758	8	11	82	3	385	228	27	10
21 környékbeli községben	32	11	143	74	1	2	22	—	98	52	8	3
Nagy-Budapest	310	65	1.139	832	9	13	104	3	483	280	35	13
X—XVIII. Egyéb kereskedelmi főcsoportok.												
Budapest	1.188	389	5.537	3.881	21	31	159	7	2.558	1.026	67	16
21 környékbeli községben	241	169	761	483	28	29	34	5	445	152	39	3
Nagy-Budapest	1.429	558	6.298	4.364	49	60	193	12	3.003	1.178	106	19

kozási csoportokon belül keresők, eltartottak és foglalkozási viszony szerint 1930-ban. (Folyt.)

s ő k						Eltartottak										Keresők és eltartottak mindössze	
személyzet				Összesen		Önállók		Tisztviselők		Egyéb segéd- személy		Együtt					
szolga		együtt															
eltartottjai																	
fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő		
235 71 306	14 7 21	828 289 1.117	423 130 553	2.482 519 3.001	1.062 240 1.302	310 84 394	1.057 248 1.305	197 35 282	783 107 890	213 113 326	692 314 1.006	720 232 952	2.532 669 3.201	3.202 751 3.953	3.594 909 4.503		
319 139 458	7 1 8	1.714 721 2.435	72 9 81	3.365 1.131 4.496	603 103 706	316 115 431	1.172 357 1.529	194 38 282	660 120 780	448 326 774	1.244 786 2.030	958 479 1.437	3.076 1.263 4.339	4.323 1.610 5.933	3.679 1.366 5.045		
374 88 462	13 1 14	1.989 572 2.561	163 37 200	5.176 864 6.040	1.160 151 1.311	393 63 466	1.407 164 1.571	459 69 528	1.729 195 1.924	308 131 439	1.136 353 1.489	1.160 263 1.423	4.272 712 4.984	6.336 1.127 7.463	5.432 863 6.295		
48 17 65	1 — 1	237 70 307	41 8 49	517 97 614	117 20 137	47 3 50	185 17 202	38 5 43	130 16 146	58 22 80	178 66 244	143 30 173	493 99 592	660 127 787	610 119 729		
230 51 281	11 1 12	1.257 316 1.578	301 54 355	2.652 472 3.124	753 106 859	248 38 286	976 130 1.106	164 12 176	569 73 642	202 68 270	690 200 890	614 118 732	2.235 403 2.638	3.266 590 3.856	2.988 509 3.497		
708 166 874	29 9 38	6.234 1.154 7.388	1.764 436 2.200	10.873 1.687 12.560	3.280 652 3.932	953 131 1.084	3.337 405 3.742	601 102 703	2.117 309 2.428	878 255 1.133	3.255 722 3.977	2.432 488 2.920	8.709 1.436 10.145	13.305 2.175 15.480	11.989 2.088 14.077		
1.142 380 1.522	70 18 89	5.405 2.184 7.589	1.070 317 1.387	9.618 3.627 13.245	3.688 1.308 4.996	1.282 611 1.893	4.138 1.865 6.003	488 185 673	1.634 563 2.197	729 573 1.802	2.339 1.463 3.802	2.499 1.369 3.868	8.111 3.891 12.002	12.117 4.996 17.113	11.799 5.199 16.998		
214 69 283	15 3 18	1.176 361 1.537	193 50 243	2.531 516 3.047	668 113 781	225 35 280	725 113 838	140 25 165	618 73 691	155 61 216	542 178 720	520 121 641	1.885 364 2.249	3.051 637 3.688	2.553 477 3.030		
396 125 521	282 60 342	898 254 1.152	534 117 651	2.172 429 2.601	1.346 202 1.548	106 25 131	373 72 445	270 57 327	926 182 1.108	237 98 335	680 248 928	613 180 793	1.979 502 2.481	2.785 609 3.394	3.325 704 4.029		
1.018 211 1.229	89 12 101	3.823 757 4.580	1.169 201 1.370	10.548 1.759 12.307	5.439 853 6.292	506 155 661	1.655 436 2.091	1.082 241 1.323	4.038 755 4.793	758 244 1.002	2.581 654 3.235	2.346 640 2.986	8.274 1.845 10.119	12.894 2.399 15.293	13.713 2.698 16.411		

2. Budapest, a 21 szomszédos község (város) és Nagy-Budapest népességének megoszlása foglalkozási csoportok

Foglalkozási csoportok	K e r e s e d e l e m											
	Önálló				Egyéb segéd-							
	Tisztviselők		segítő családtag		művezető, előmunkás, altiszt		segéd, munkás, napszámos		tanonc			
	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő
a) Tulajdonképeni kereskedelem összesen.												
Budapest	10.322	3.569	16.051	8.817	525	463	974	35	15.761	4.345	1.617	356
21 környékbeli községben	2.213	1.268	2.210	1.121	185	135	309	13	4.269	993	598	106
Nagy-Budapest	12.535	4.837	18.261	9.938	710	598	1.283	48	20.030	5.338	2.215	462
b) Kofák és egyéb butcai és piaci árusok.												
Budapest	2.759	2.840	4	4	125	93	—	—	79	44	6	1
21 környékbeli községben	860	1.064	—	—	42	18	—	—	16	2	—	—
Nagy-Budapest	3.619	3.904	4	4	167	111	—	—	95	46	6	1
c) Házaló kereskedők.												
Budapest	607	258	1	—	4	9	—	—	13	3	—	—
21 környékbeli községben	187	65	—	—	4	1	—	—	1	—	—	—
Nagy-Budapest	794	323	1	—	8	10	—	—	14	3	—	—
d) Ügynökök és alkuszok.												
Budapest	3.594	157	135	70	3	—	4	—	7	2	—	—
21 környékbeli községben	356	25	29	7	1	1	2	—	1	—	—	—
Nagy-Budapest	3.950	182	164	77	4	1	6	—	8	2	—	—
e) Pénz-, hitel- és biztosításügy.												
Budapest	226	12	7.559	2.240	—	1	1.226	6	110	10	—	—
21 környékbeli községben	7	—	860	271	—	—	290	3	36	2	1	—
Nagy-Budapest	233	12	8.419	2.511	—	1	1.516	9	146	12	1	—
f) Közraktári vállalatok.												
Budapest	—	—	29	3	—	—	17	—	115	6	—	—
21 környékbeli községben	—	—	5	—	—	—	5	—	31	1	—	—
Nagy-Budapest	—	—	34	3	—	—	22	—	146	7	—	—
C) Kereskedelem és hitel összesen.												
Budapest	17.508	6.836	23.779	11.134	657	566	2.221	41	16.085	4.410	1.623	357
21 környékbeli községben	3.623	2.422	3.104	1.399	232	155	606	16	4.354	998	599	106
Nagy-Budapest	21.131	9.258	26.883	12.533	889	721	2.827	57	20.439	5.408	2.222	463
D) Közlekedés.												
I. Közutak.												
Budapest	1.186	203	205	66	84	1	112	—	867	6	15	—
21 környékbeli községben	503	29	35	9	27	1	28	1	227	—	6	—
Nagy-Budapest	1.689	232	240	75	111	2	140	1	1.094	6	21	—
II. Vasutak.												
Budapest	—	—	2.632	406	2	—	2.166	28	907	46	3	—
21 környékbeli községben	—	—	865	134	—	—	1.883	5	902	44	4	—
Nagy-Budapest	—	—	3.497	540	2	—	4.049	33	1.809	90	7	—
III. Kikötői és folyamszolgálat, hajózás.												
Budapest	5	—	612	107	—	—	376	1	379	2	1	—
21 környékbeli községben	—	—	136	14	—	—	98	—	207	4	1	—
Nagy-Budapest	5	—	748	121	—	—	474	1	586	6	2	—
IV—VII. Egyéb közlekedési főcsoportok.												
Budapest	210	2	2.197	1.658	—	—	1.967	9	565	35	7	—
21 környékbeli községben	36	7	796	520	—	1	1.422	2	317	12	1	—
Nagy-Budapest	246	9	2.993	2.178	—	1	3.389	11	882	47	8	—
D) Közlekedés összesen.												
Budapest	1.401	205	5.646	2.237	86	1	4.621	38	2.718	89	26	—
21 környékbeli községben	539	36	1.832	677	27	2	3.431	8	1.653	60	12	—
Nagy-Budapest	1.940	241	7.478	2.914	113	3	8.052	46	4.371	149	38	—

közösi csoportokon belül keresők, eltartottak és foglalkozási viszony szerint 1930-ban. (Folyt.)

s ö k						Eltartottak										Keresők és eltartottak mindössze	
személyzet				összesen		Önálló		Tisztviselők		Egyéb segéd- személy		Együtt					
szolga		együtt															
e l t a r t o t t j a i																	
fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő		
4.684 1.317 6.001	531 112 643	23.561 6.678 30.239	5.730 1.359 7.089	49.934 11.101 61.035	18.116 3.748 21.864	4.386 1.260 5.646	15.025 3.807 18.832	3.633 769 4.402	13.204 2.393 15.597	3.986 1.891 5.877	13.337 4.984 18.321	12.005 3.920 15.925	41.566 11.184 52.750	61.939 15.021 76.960	59.682 14.932 74.614		
13 3 16	1 — 1	223 61 284	139 20 159	2.986 921 3.907	2.983 1.084 4.067	1.167 567 1.734	3.473 1.339 4.812	— — —	1 — 1	21 6 27	49 10 59	1.188 573 1.761	3.523 1.349 4.872	4.174 1.494 5.688	6.506 2.433 8.939		
2 1 3	— — —	19 6 25	12 1 13	627 193 820	270 66 336	187 109 296	589 253 842	— — —	— — —	2 1 3	9 3 12	189 110 299	598 256 854	816 303 1.119	868 322 1.190		
11 2 13	1 — 1	25 6 31	3 1 4	3.754 391 4.145	230 33 263	887 180 1.067	3.490 506 3.996	52 5 57	154 24 178	12 — 12	63 10 73	951 185 1.136	3.707 540 4.247	4.705 576 5.281	3.937 573 4.510		
383 80 463	114 18 132	1.719 407 2.126	131 23 154	9.504 1.274 10.778	2.383 294 2.877	71 2 73	272 8 280	2.037 325 2.362	7.190 1.081 8.271	565 199 764	1.956 569 2.525	2.673 526 3.199	9.418 1.658 11.076	12.177 1.800 13.977	11.801 1.952 13.753		
13 1 14	3 1 4	145 37 182	9 2 11	174 42 216	12 2 14	— — —	— — —	8 2 10	18 7 25	25 6 31	89 31 120	33 8 41	107 38 145	207 50 257	119 40 159		
5.106 1.404 6.510	650 131 781	25.692 7.195 32.887	6.024 1.406 7.430	66.979 13.922 80.901	23.994 5.227 29.221	6.698 2.118 8.816	22.849 5.913 28.762	5.730 1.101 6.831	20.567 3.505 24.072	4.611 2.103 6.714	15.503 5.607 21.110	17.039 5.322 22.361	58.919 15.025 73.944	84.018 19.244 103.282	82.913 20.252 103.165		
4.793 1.273 6.066	5 — 5	5.871 1.561 7.432	12 2 14	7.262 2.099 9.361	281 40 321	462 269 731	1.610 740 2.350	60 8 68	184 22 206	1.573 723 2.296	5.013 1.838 6.851	2.095 1.000 3.095	6.807 2.600 9.407	9.357 3.099 12.456	7.088 2.640 9.728		
4.099 3.092 7.191	234 195 429	7.177 5.881 13.058	308 244 552	9.809 6.746 16.555	714 378 1.092	— — —	— — —	1.092 472 1.564	3.204 1.277 4.481	3.036 3.516 6.552	8.993 9.328 18.321	4.128 3.988 8.116	12.197 10.605 22.802	13.937 10.734 24.671	12.911 10.983 23.894		
381 75 456	15 4 19	1.137 381 1.518	18 8 26	1.754 517 2.271	125 22 147	— 1 1	3 1 4	189 44 233	642 206 848	241 164 405	855 458 1.313	430 209 639	1.500 665 2.165	2.184 726 2.910	1.625 687 2.812		
420 224 644	58 31 89	2.959 1.964 4.923	102 46 148	5.366 2.796 8.162	1.762 573 2.335	26 23 49	119 62 181	832 449 1.281	2.345 1.125 3.470	970 976 1.946	3.253 2.952 6.205	1.828 1.448 3.276	5.717 4.139 9.856	7.194 4.244 11.438	7.479 4.712 12.191		
9.693 4.664 4.357	312 230 542	17.144 9.787 26.931	440 300 740	24.191 12.158 36.349	2.882 1.013 3.895	488 293 781	1.732 803 2.535	2.173 973 3.146	6.375 2.630 9.005	5.820 5.379 11.199	18.114 14.576 32.690	8.481 6.645 15.126	26.221 18.009 44.230	32.672 18.803 51.475	29.103 19.022 48.125		

2. Budapest, a 21 szomszédos község (város) és Nagy-Budapest népességének megoszlása foglal-

Foglalkozási csoportok	K e r e -											
	Egyéb segéd-											
	Önálló		Tisztviselők		segítő családtag		művezető, előmunkás, altiszt		segéd, munkás, napszámos		tanonc	
	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő
II. Bányászat, ipar és forgalom összesen.												
Budapest 41.156	19.357	48.881	20.911	1.077	1.067	11.841	289	120.314	41.893	13.973	3.931	
21 környékbeli községben 13.112	5.337	8.941	3.826	373	262	6.350	96	68.657	22.401	7.793	1.673	
Nagy-Budapest 54.268	24.694	57.822	24.737	1.450	1.329	18.191	385	188.971	64.294	21.766	5.604	
III. Polgári és egyházi közszolgálat stb.												
Budapest 7.032	1.961	22.955	15.585	—	—	5.585	351	1.032	181	—	—	
21 környékbeli községben 597	250	4.690	2.533	—	—	1.995	67	361	49	—	—	
Nagy-Budapest 7.629	2.211	27.645	18.118	—	—	7.580	418	1.393	230	—	—	
IV. Véderő.												
Budapest —	—	2.168	—	—	—	2.297	—	—	—	—	—	
21 környékbeli községben —	—	157	—	—	—	584	—	—	—	—	—	
Nagy-Budapest —	—	2.325	—	—	—	2.881	—	—	—	—	—	
V. Különböző gazdasági és k. m. n. napszámosok.												
Budapest —	—	—	—	—	—	—	—	7.652	2.759	—	—	
21 környékbeli községben —	—	—	—	—	—	—	—	3.872	1.151	—	—	
Nagy-Budapest —	—	—	—	—	—	—	—	11.524	3.910	—	—	
VI. Nyugdíjasok, tőkepénzesek stb.												
Budapest 20.878	20.037	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
21 környékbeli községben 8.795	6.256	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nagy-Budapest 29.673	26.293	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
VII—VIII. Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak.												
Budapest 2.965	5.313	101	76	—	—	37	11	137	45	2	—	
21 környékbeli községben 756	428	13	8	—	—	24	1	56	44	—	—	
Nagy-Budapest 3.721	5.741	114	84	—	—	61	12	193	89	2	—	
Házi cselédek.												
Budapest —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
21 környékbeli községben —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nagy-Budapest —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen.												
Budapest 73.342	47.230	74.540	36.615	1.256	1.107	19.809	652	131.201	45.087	14.018	3.935	
21 környékbeli községben 24.611	12.670	13.881	6.373	984	689	8.970	164	75.143	23.967	7.810	1.676	
Nagy-Budapest 97.953	59.900	88.421	42.988	2.240	1.796	28.779	816	206.344	69.054	21.828	5.611	

kozási csoportokon belül keresők, eltartottak és foglalkozási viszony szerint 1930-ban. (Vége.)

s d k						Eltartottak										Keresők és eltartottak mindössze	
személyzet				Összesen		Önállók		Tisztviselők		Egyéb segédszemély		Együtt					
szolga		együtt															
eltartottjai																	
fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő	fi	nő		
22.939 8.637	5.660 1.100	170.144 91.810	52.840 25.532	260.181 113.863	93.108 34.695	16.477 7.277	56.111 20.893	12.888 3.543	44.574 10.566	37.511 31.821	119.432 87.759	66.876 42.641	220.117 119.218	327.057 156.504	313.225 153.913		
31.576	6.760	261.954	78.372	374.044	127.803	23.754	77.004	16.431	55.140	69.332	207.191	109.517	339.335	483.561	467.138		
5.703 1.880	5.380 657	12.320 4.236	5.912 773	42.307 9.523	23.458 3.556	2.318 246	7.270 761	7.451 2.231	21.191 5.686	5.341 2.876	14.539 6.945	15.110 5.353	43.000 13.392	57.417 14.876	66.458 16.948		
7.583	6.037	16.556	6.685	51.830	27.014	2.564	8.031	9.682	26.877	8.217	21.484	20.463	56.392	72.293	83.406		
2.941 214	—	5.238 798	—	7.406 955	—	—	—	727 94	2.031 185	513 350	1.459 927	1.240 444	3.490 1.112	8.646 1.399	3.490 1.112		
3.155	—	6.038	—	8.361	—	—	—	821	2.216	883	2.388	1.684	4.602	10.045	4.602		
— — —	— — —	7.652 3.872 11.524	2.759 1.151 3.910	7.652 3.872 11.524	2.759 1.151 3.910	— — —	— — —	— — —	— — —	1.776 1.394 3.170	4.616 3.464 8.080	1.776 1.394 3.170	4.616 3.464 8.080	9.428 5.266 14.694	7.375 4.615 11.990		
— — —	— — —	— — —	— — —	20.878 8.795 29.673	20.037 6.256 26.293	7.318 3.569 10.887	26.860 13.400 40.260	— — —	— — —	— — —	— — —	7.318 3.569 10.887	26.860 13.400 40.260	28.196 12.364 40.560	46.897 19.656 66.553		
3.589 511	14.471 1.805	3.765 591	14.527 1.850	6.831 1.360	19.916 2.286	1.108 276	3.283 772	26 2	114 15	2.426 499	6.250 1.058	13.834 1.622	21.528 3.243	20.665 2.982	41.444 5.529		
4.100	16.276	4.356	16.377	8.191	22.202	1.384	4.055	28	129	2.925	7.308	15.456	24.771	23.647	46.973		
1.662 195	61.632 6.563	1.662 195	61.632 6.563	1.662 195	61.632 6.563	— —	— —	— —	— —	590 183	1.178 293	590 183	1.178 293	2.252 378	62.810 6.856		
1.857	68.195	1.857	68.195	1.857	68.195	—	—	—	—	773	1.471	773	1.471	2.630	69.686		
37.211 11.958	87.158 10.136	203.495 104.865	137.939 36.632	351.377 143.357	221.784 55.675	28.075 12.172	95.586 38.159	21.244 5.897	68.241 16.536	48.654 38.128	149.068 103.046	108.247 57.042	324.776 159.139	459.624 200.399	546.560 214.814		
49.169	97.294	208.360	174.571	494.734	277.459	40.247	133.745	27.141	84.777	86.782	252.114	165.289	483.915	660.023	761.374		

Ha csupán a kimutatásunkban szereplő negyvenhét és félezernyi tömeget vesszük számításba, ez a 21 szomszédos község (város) lélekszámának közel egy nyolcada (11·4%-a), kereső lélekszámának közel egy negyede (23·8%-a) és a kimutatásba felvett foglalkozások keresőinek több mint egyharmada (33·4%-a). Oly tekintélyes tömeg ez tehát, melynek naponkénti megmozdulása a nappali órák alatt valóban gyökeresen megváltoztatja azt a képet, melyet a népszámlálás a népesség éjtszakai, nyugalmi állapotának alapulvételével külön a fővárosban és külön a 21 községben (városban) a népesség foglalkozási megoszlásáról megrajzolt. Ez egyúttal a mellett is szól, hogy ha a főváros és a határmenti községek foglalkozási struktúrájáról helyes képet akarunk alkotni, nem elég egyedül a főváros, illetőleg az egyes községek népességének foglalkozási megoszlását feltüntető adatokra támaszkodni, hanem a városnak a közigazgatási határain túlra, legalább is a 21 szomszédos község (város) területére egybefoglaltan, vagyis Nagy-Budapestre kiterjedően kell a vizsgálódást megejteni. Hiszen látjuk, hogy a 21 szomszédos község (város) keresőinek több mint egyharmada tulajdonképpen budapesti kereső, sőt vannak egyes szomszédos községek (városok), melyeknek (a posta- és vasúti alkalmazottak kivételével számított) iparforgalmi kereső népességéből 40—50% Budapesten keresi a kenyerét. A község (város) keresőihez arányítva Csepel és Újpest vesz legkevésbé részt a főváros felé irányuló ingaszerű vándormozgalomban. Újpestről azonban számszerint elég sok kereső utazik naponta Budapestre.

21 község (város)	Ipar, kereskedelem és közlekedési keresők (a vasút és posta nélkül)	Ebből Budapestre jár naponta munkába %
Rákoshegy	1.090	55·7
Rákoscaba	1.821	53·6
Pesthidegkút	1.622	51·7
Rákosliget	616	50·0
Rákoskeresztúr	1.690	49·9
Albertfalva	1.099	47·3
Pestújhely	3.826	45·4
Sashalom	3.556	43·2
Kispest mv.	22.172	42·2
Cinkota	1.930	41·8
Békásmegyér	2.636	41·7
Rákosszentmihály	3.917	40·3
Pestszenterzsébet mv.	24.668	39·6
Budafok mv.	6.862	38·0
Alag	630	37·1
Pestszentlőrinc	9.607	36·7
Rákospalota mv.	13.408	30·5
Nagytétény	2.183	25·3
Budatétény	628	23·1
Újpest mv.	28.254	19·2
Csepel	9.610	9·2
21 község (város) együtt	141.825	33·5

A 21 szomszédos községben (városban) lakó ipari keresőknek 30·8%-a, kereskedelmi keresőknek 36·1%-a budapesti ipari, illetve kereskedelmi alkalmazott és a posta- és vasúti alkalmazottak kihagyásával számított közlekedési keresőkből 72·2% Budapesten teljesít szolgálatot.

Nemcsak az egyes községek (városok) összes keresőihez viszonyított arányokat, hanem a naponként beutazók abszolút számát tekintve is nagy különbségek vannak az egyes községekből (vásorokból) a fővárosba irányuló ingaszerű vándormozgalom méretei között. A budai oldallal határos községek csak 5760 lélekkel, a pesti oldalon levők pedig 41.676 lélekkel vesznek részt ebben a mozgalomban. A budai oldal déli határán fekvő 4 község (város) (Albertfalva, Budafok, Budatétény, Nagytétény) közül jelentősebben Budafok emelkedik ki, de a másik hárommal együtt is mindössze 3822 lélekkel szerepel a fővárosba naponta beutazók sorában, az északi oldalon fekvő 2 községből (Békásmegyer, Pesthidegkút) pedig mindössze 1938 ilyen naponta a fővárosba utazóról szólnak adataink. A pesti oldalon a főváros déli határához tapadó három községből, Pestszenterzsébetről, Kispestről és Pestszentlőrincről tódul a főváros felé a naponta beutazók zöme, a Csepelről beutazók hozzászámításával 23.524. A pesti oldal északi és északkeleti határával szomszédos hat helységből (Alag, Újpest, Rákospalota, Pestújhely, Rákosszentmihály, Sashalom) már jóval kisebb a naponkénti vándorlás a főváros felé, 14.612 lélek vesz ebben részt s a zömét Újpest és Rákospalota bocsátja ki. A pesti oldal keleti határával szomszédos 5 helységből (Cinkota, Rákoscsaba, Rákoshegy, Rákosliget, Rákoskeresztúr) csak 3540-en vándorolnak naponta a fővárosba munkára, tehát még kevesebben mint a budai oldal déli határán fekvő 4 községből (városból). A főirány ezek szerint elsősorban délről, másodsorban északról és csak csekély mértékben keletről mutat a főváros felé. Nyugatról a terület morfológiai viszonyai következtében a semmivel egyenlő és északnyugatról is ezért vajmi kevés a főváros felé irányuló ingaszerű vándormozgalom aránya.

A szomszédos községekből (városokból) Budapest felé irányuló ingaszerű vándormozgalom sokban eltérő attól a másik ingaszerű vándormozgalomtól, mely a nyugati világvárosokat jellemzi. Ott ugyanis a város magjának, a »city«-nek hatalmas, helyenkint a felhőkbe nyúló palotái úgyszólván kizárólag irodák és üzlethelyiségek számára vannak lefoglalva s a city a napi munka befejeztével úgyszólván teljesen elnéptelenedik, a nappal ott foglalatostkodók százezrei a város távolabbi kerületeibe és a város határán túli helységekbe szóródnak széjjel éjszakára s csupán a paloták őrizetére alkalmazott személyzet lakik a cityben állandóan. Nálunk — bár a belváros palotáiban az emeleteken is több üzlet- és irodahelyiség van már — nincs kifejlődve ez az ingaszerű vándormozgalom. Az itt adataival bemutatott ingaszerű vándormozgalom túl-

**3. A 21 szomszédos községből (városból) a fővárosba irányuló ingaszerű vándor-
melyekből naponta a fő-**

Foglalkozási csoportok	Alagról	Albert- falváról	Békás- megyerről	Budafokról	Buda- tétényről	Csepelről	Cinkotáról	Kispestről
B u d a p e s t r e								
II. B. a)								
I. Vas- és fémipar	15	11	132	68	8	49	41	485
II. Gépgyártás stb.	44	138	289	532	19	125	119	3.107
III. Kő-, föld-, agyag-, aszbeszt- és üvegip.	1	1	8	16	1	7	18	129
IV. Fa- és csontipar	2	8	15	65	8	26	21	241
V. Bőr, szőre, szőr	1	3	3	10	—	5	51	82
VI. Fonó- és szövőipar	12	70	163	422	32	95	13	530
VII. Ruházati ipar	38	34	56	223	13	85	70	946
VIII. Papirosipar	7	4	4	67	1	4	3	107
IX. Élelmезési és élvezeti cikkek gyártása	16	43	79	229	12	98	56	593
X. Vegyeszeti ipar	6	4	103	61	3	41	17	242
XI. Építőipar	6	28	29	185	5	57	41	300
XII. Sokszorosító- és műipar	38	16	48	79	4	17	17	565
XIII. Szállodás-, vendéglős- és kávéipar ..	2	8	7	47	2	7	2	153
XIV. Egyéb ipari foglalkozások	—	—	1	2	—	—	—	2
b) Házi és népipar	—	—	—	—	—	—	—	—
c) Vándoripar	—	—	—	—	—	—	—	—
II/B összesen	188	368	937	2.006	108	616	469	7.482
II. C. a)								
I. Állatokkal stb. való kereskedés	2	5	—	15	—	4	9	61
II. Fával és egyéb erdei termékekkel való kereskedés	3	2	4	8	—	2	3	41
III. Vas- és fémárukkal való kereskedés	4	7	15	21	—	13	6	126
IV. Agyag- és üvegipari árukkal való kereskedés	—	—	3	—	—	1	1	10
V. Fa- és faragott árukkal való keresk.	—	1	4	13	—	2	2	46
VI. A fonó- és szövőipari árukkal való kereskedés	2	15	14	47	4	19	8	234
VII. Élelmезési és élvezeti cikkekkel való kereskedés	12	33	11	101	8	33	13	355
VIII. Gyógy- és vegy. árukkal való keresk.	3	—	—	23	—	24	9	61
IX. Könyv- és műkereskedés	—	10	3	19	—	6	9	66
X. Zsibáros	—	—	—	—	—	1	—	1
XI. Vegyeskereskedő	—	—	3	2	—	—	—	7
XII. Fogyasztási adóbérlők	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII. Vásári helypénzbérlők	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV. Cselédszerzők	—	—	—	—	—	1	—	1
XV. Hirdetésvállalkozó stb.	—	—	—	1	1	—	—	3
XVI. Szállítók és bizományosok	—	—	2	—	—	2	2	15
XVII. Egyéb kereskedelmi ágak	2	2	7	5	—	3	5	36
XVIII. Az árukereskedelem segéduzletágai	—	1	—	—	—	2	—	—
b) Kofák és egyéb árusok	—	—	—	—	—	—	—	—
c) Házalók, cserekereskedők	—	—	—	—	—	—	—	—
d) Ügynökök és alkuszok	—	—	—	—	—	—	—	—
e) Pénz-, hitel- és biztosításügy...	16	35	25	77	9	8	28	235
f) Közraktári vállalatok	—	—	1	1	—	2	—	5
II/C összesen	44	111	92	333	22	123	95	1.303
II. D.								
I. Közutak	2	7	10	18	1	5	15	120
II. Vasutak ¹⁾	—	31	40	241	13	27	201	426
III. Kikötői és folyamszolgálat	—	3	21	7	1	117	1	14
V. Légi közlekedés	—	—	—	—	—	—	25	—
VI. Hordárok	—	—	—	—	—	—	—	2
VII. Temetkezési vállalatok	—	—	—	—	—	—	—	5
II/D összesen	2	41	71	266	15	149	242	567
Ipar összesen	188	368	937	2.006	108	616	469	7.482
Kereskedelem összesen	44	111	92	333	22	123	95	1.303
Közlekedés összesen	2	41	71	266	15	149	242	567
Együtt	234	520	1.100	2.605	145	888	806	9.352

¹⁾ Csak a Beszkárt és Hév. alkalmazottai.

mozgalom résztvevői a foglalkozás csoportok és a községek (városok) szerint, városba utaznak. (Általában.)

Nagy- tétényről	Pest- hidegkútról	Pestszent- erzsébetről	Pestszent- lőrincről	Pest- újhegyről	Rákos- csabáról	Rákos- hegyről	Rákos- keresztúrról	Rákos- ligetről	Rákos- palotáról	Rákoszent- mihályról	Sashalomról	Újpestről	Összesen a 21 község- ből (város- ból)
j á r m u n k á b a													
26	46	425	211	201	82	41	53	24	312	128	88	350	2.796
156	204	1.688	701	275	235	141	153	86	933	238	272	1.296	10.751
18	17	135	62	78	7	4	34	1	43	76	22	28	706
5	26	283	118	59	67	25	19	3	162	82	69	95	1.399
2	8	140	32	27	56	16	35	1	49	39	113	76	749
48	23	930	167	123	63	14	58	9	303	54	48	770	3.947
52	81	987	388	260	88	63	71	20	460	183	186	517	4.821
9	11	99	42	16	56	9	74	4	59	16	14	28	634
43	46	928	240	80	75	53	96	11	178	144	111	313	3.444
22	14	555	81	34	28	22	14	13	71	50	70	96	1.547
25	51	679	176	98	26	29	107	7	141	54	58	139	2.241
18	34	319	163	85	48	35	27	20	226	75	71	143	2.048
15	15	165	45	29	12	12	4	6	81	36	27	43	718
—	—	3	1	—	—	—	—	—	1	—	—	2	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
439	576	7.336	2.427	1.365	843	464	745	205	3.019	1.175	1.149	3.896	35.813
7	6	132	30	8	1	2	7	2	18	6	11	28	354
2	7	68	16	12	5	2	—	1	24	10	15	41	266
6	18	106	53	23	12	7	7	6	71	29	23	101	654
1	1	15	3	8	1	1	4	1	11	2	3	7	73
4	4	49	25	12	7	6	3	2	32	6	8	40	266
19	16	312	90	43	19	27	19	19	138	51	35	214	1.345
23	2	343	125	34	27	20	27	10	133	40	43	103	1.496
5	4	63	21	8	6	7	4	8	43	9	4	37	339
4	10	97	28	19	11	5	2	2	58	18	13	52	432
—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	1	4	12
—	—	6	3	2	3	—	—	—	7	1	2	6	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5
—	4	7	5	3	—	1	—	1	1	—	1	2	30
2	4	18	2	6	—	4	—	4	26	2	2	15	106
1	4	50	12	2	9	1	10	2	33	7	3	25	219
—	—	11	1	1	—	—	—	—	1	—	1	1	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	38	87	55	49	14	37	6	42	182	75	30	163	1.221
—	—	23	3	1	—	—	—	—	2	3	1	—	42
84	118	1.394	478	231	115	120	89	100	780	259	196	840	6.922
2	18	146	57	56	4	12	7	1	68	56	52	48	705
25	120	809	558	70	7	6	2	1	193	74	118	539	3.501
2	3	62	8	10	7	5	—	1	27	14	2	109	414
—	—	7	—	—	—	—	—	—	1	—	20	1	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	3	5	2	6	—	—	—	—	1	2	1	—	25
29	144	1.029	625	142	18	23	9	3	290	146	193	697	4.701
439	576	7.336	2.427	1.365	843	464	745	205	3.019	1.175	1.149	3.896	35.813
84	118	1.394	473	231	115	120	89	100	780	259	196	840	6.922
29	144	1.029	625	142	18	23	9	3	290	146	193	697	4.701
552	838	9.759	3.525	1.738	976	607	843	308	4.089	1.580	1.538	5.433	47.436

3. A 21 szomszédos községből (városból) a fővárosba irányuló ingaszerű vándor-
melyekből naponta a fő-

Foglalkozási csoportok	Alagról	Albert- falváról	Békás- megyeről	Budafokról	Buda- tétényről	Csepelről
II. B. a)						
I. Vas- és fémipar	1	1	32	4	—	6
II. Gépgyártás stb.	1	18	11	86	—	11
III. Kő-, föld-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar	—	—	—	1	—	—
IV. Fa- és csontipar	1	—	1	9	—	4
V. Bőr-, sörté-, szőr- stb. ipar	—	1	1	3	—	—
VI. Fonó- és szövőipar	8	40	87	312	22	61
VII. Ruházati ipar	26	10	22	117	4	34
VIII. Papirosipar	1	1	2	28	—	1
IX. Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása	1	8	26	59	2	12
X. Vegyészeti ipar	2	2	4	22	—	8
XI. Építőipar	—	—	2	3	1	2
XII. Sokszorosító- és műipar	6	3	11	17	3	7
XIII. Szállodás-, vendéglős- és kávéipar	—	2	2	14	1	1
XIV. Egyéb ipari foglalkozások	—	—	1	2	—	—
b) Házi- és népipar	—	—	—	—	—	—
c) Vándoripar	—	—	—	—	—	—
II/B összesen	47	86	202	677	33	147
II. C. a)						
I. Állatokkal stb. való kereskedés	—	2	—	1	—	1
II. Fával és egyéb erdei termékkel való kereskedés ..	—	—	—	1	—	—
III. Vas- és fémárukkal való kereskedés	—	3	1	4	—	3
IV. Az agyag- és üvegipari készítm. való kereskedés ..	—	—	—	—	—	—
V. Fa- és faragott árukkal stb. való kereskedés	—	—	—	1	—	1
VI. A fonó- és szövőipar körébe tart. árukkal való keresk.	2	5	5	24	3	6
VII. Élelmezési és élvezeti cikkekkel való kereskedés ..	3	9	2	16	—	4
VIII. Gyógy- és vegyészeti árukkal való kereskedés	—	—	—	4	—	3
IX. Könyv- és műkereskedés	—	2	—	5	—	2
X. Zsibáros	—	—	—	—	—	—
XI. Vegyeskereskedés	—	—	2	—	—	—
XII. Fogyasztási adóbérlők	—	—	—	—	—	—
XIII. Vásári helypénzbérlők	—	—	—	—	—	—
XIV. Cselédszerzők	—	—	—	—	—	—
XV. Hirdetésvállalkozó stb.	—	—	—	—	—	—
XVI. Szállítók és bizományosok	—	—	—	—	—	—
XVII. Egyéb kereskedelmi ágak	—	—	2	1	—	2
XVIII. Az árukereskedelem segédüzletágai	—	—	—	—	—	—
b) Kofák és egyéb árusok	—	—	—	—	—	—
c) Házalókereskedők	—	—	—	—	—	—
d) Ügynökök és alkuszok	—	—	—	—	—	—
e) Pénz-, hitel- és biztosításügy	1	11	4	11	1	—
f) Kőraktári vállalatok	—	—	—	—	—	—
II/C összesen	6	32	16	68	4	22
II. D.						
I. Közutak	—	—	—	—	—	—
II. Vasutak ¹⁾	—	—	2	5	—	—
III. Kikötői és folyamszolgálat	—	—	—	2	—	7
V. Légi közlekedés	—	—	—	—	—	—
VI. Hordárak	—	—	—	—	—	—
VII. Temetkezési vállalatok	—	—	—	—	—	—
II/D összesen	—	—	2	7	—	7
Ipar összesen	47	86	202	677	33	147
Kereskedelem összesen	6	32	16	68	4	22
Közlekedés összesen	—	—	2	7	—	7
Mindössze	53	118	220	752	37	176

¹⁾ Csak a Bszkrt és Hév alkalmazottai.

nyomórészt nem a city, a belváros felé, hanem inkább a főváros határszéléhez közelebb eső gyárnegyedek felé irányul. Ez kiviláglik az ingaszerű vándormozgalom résztvevőinek foglalkozási adataiból. A Budapestre naponkint beutazók erősen túlnyomó többsége ipari alkalmazott, legtöbbször a gépgyártásnál, a vas- és fémiparban, továbbá — kivált a nők — a ruházati iparban, a fonó- és szövőiparban, az élelmezési cikkek gyártásánál stb. áll alkalmazásban, mely gyárak és ipartelepek nem a város központjában, hanem a város határaihoz közelebb eső gyárnegyedekben vannak elszórva. Az ingaszerű vándormozgalom közlekedési foglalkozású résztvevőinek túlnyomó többsége a közúti villamosvasutak alkalmazottja, tehát szintén nem a város központi magjában van a munkahelyük, úgyhogy csak a kereskedelmi foglalkozásúak egyrésze jöhet mint olyan számításba, melynél esetleg a városmag, a city jelölhető meg a naponkinti beutazás végcéljául.

Az adatokból még az is megállapítható, hogy a főváros közigazgatási határain belül fekvő vállalatokban foglalkozási csoportonként milyen arányban vannak a 21 szomszédos községben (városban) lakó, vagyis a fővárosba naponkint bejáró alkalmazottak. Ha csak azokat a foglalkozási csoportokat emeljük ki, melyekben legalább 1000 olyan alkalmazott nyert elhelyezkedést, kiknek a 21 község (város) egyikében-másikában van a lakóhelye, azt látjuk, hogy ebből a szempontból nézve első helyen áll a II. iparcsoport, a gépgyártás, melynél 24·2% a fővároskörnyéki alkalmazott, azután következnek a fonó- és szövőipar (20·2%), a vegyészeti ipar (17·9%), a sokszorosító- és műipar (16·2%), az építőipar (11·4%), a vas- és fémipar (12·0%), az élelmezési és élvezeti cikkek gyártása (12·0%), a fa- és csontipar (11·4%) és a ruházati ipar (7·8%). A kereskedelmi ágazatok közül az élelmezési- és élvezeti cikkekkel való kereskedelem 10·1%, s a fonó- és szövőipari árukkal való kereskedelem 8·7% az olyan alkalmazott, ki a szomszédos 21 község (város) valamelyikéből jár be naponta a fővárosba munkára.

Az ingaszerű vándorforgalom másik áramlatára, a fővárosból a periferiák felé irányuló áramlatára is módunk van néhány rendelkezésre álló adat alapján némi tájékoztatással szolgálni.

Budapesttel szomszédos 21 község/ város)	Budapesten lakó és az oldalt megnevezett községekben (városokban) munkahellyel bíró			
	ipari	kereskedelmi	közeledési	összes
Alag.....	—	—	—	—
Újpest mv.	2.253	48	2	2.303
Rákospalota mv.	181	10	—	191
Pestújhely	11	2	—	13
Rákosszentmihály	10	2	—	12
Cinkota	31	2	2	35
Sashalom	14	1	—	15
Rákosszaba	3	—	—	3

Budapesttel szomszédos 21 község (város)	Budapesten lakó és az oldalt megnevezett község- ben (városokban) munkahelyet bíró			
	ipari	keres- kedelmi	közle- kedési	összes
Rákosliget	—	—	—	—
Rákoskeresztúr	1	—	—	1
Rákoshegy	—	1	—	1
Pestszentlőrinc	235	3	—	238
Kispest mv.	471	7	—	478
Pestszenterzsébet mv.	262	19	1	282
Csepel	1.318	12	1	1.331
Nagytétény	43	—	—	43
Budatétény	1	—	—	1
Budafok mv.	106	4	1	111
Albertfalva	134	1	1	136
Pesthidegkút	1	—	—	1
Békásmegyér	47	2	—	49
21 szomszédos község (város) együtt	5.122	114	8	5.244

A fővárosból a 21 szomszédos község (város) felé irányuló ingaszerű vándormozgalom jóval kisebb az ellenkező áramlatnál, körülbelül tizedrésze annak. Ennek az áramlatnak legerősebb sodra északkelet felé, a gyárakkal teletűzdelt Újpest felé, továbbá délfelé, a hasonló helyzetben lévő Csepel és még az utóbbival szomszédos Kispest és Pestszentlőrinc felé vezet. Ebben a kifelé irányuló ingaszerű vándormozgalomban úgyszólván kizárólag az ipari segédszemélyzet vesz részt.

A fővárosba befelé és a fővárosból kifelé irányuló ingaszerű vándormozgalom túlterjed — mint már említettük — a 21 szomszédos község (város), vagyis Nagy-Budapest határain is. Annak a pontos megállapítására azonban, hogy hol van a számbajöhető ingaszerű vándormozgalom határa, a jelenleg rendelkezésre álló adatok teljességük hiánya miatt nem alkalmasak. Ruisz Rezső idézett munkájában olyan fővárosi alkalmazással bíró munkásokról is beszámol, kiknek lakóhelye több mint 90 km-re fekszik a főváros központjától, azonban az ő összeállításában is a naponként a fővárosba munkába bejárók zömének, 92%-ának lakóhelye a főváros középpontjától számított 30 km-es sugarú körön belül fekszik. Ezt a távolságot lehet a fővárosba irányuló ingaszerű vándormozgalom földrajzi határául tekinteni, bár a 30 és 40 km-es sugarú körök között is van néhány helység, ahonnan sokan járnak be a fővárosba munkára. Ilyenek kivált Monor, Maglód, Nagy- és Kismaros, Dömös és Vác.

